

Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų mokiniam

9–10 klasės

Respublikos etapas

2016 m.

ATSAKYMAI

I UŽDUOTIS

1. A. A. Baranauskas
B. *Anykščių šilelis*
2. A. Maironis
B. „*Nuo Birutės kalno*“
3. A. I. Šeinius
B. *Kuprelis*

II UŽDUOTIS

Gyvenamųjų vietų vardai	Patarmė
Ignalina	rytų aukštaičiai vilniškiai
Molėtai	rytų aukštaičiai uteniškiai
Pasvalys	rytų aukštaičiai panevėžiškiai
Prienai	vakarų aukštaičiai kauniškiai
Seda	šiaurės žemaičiai telšiškiai
Skaidvilė	pietų žemaičiai raseiniškiai

III UŽDUOTIS

1. Sankt Peterburgas.
2. Klaipėda.
3. Varėnos r.

IV UŽDUOTIS

1. Apie Žygimantą Augustą. Veiksmas vyksta XVI a.
2. Žygimantas Augustas tapatinasi su juokdariu dėl to, jog jo elgsena, meilė Barborai neatitinka dvideidės, oficialiosios karaliaus dvaro etikos normų.

Viduramžių, Renesanso karalių dvaruose iš tiesų tarnaudavo juokdariai, kurie per puotas ir šventes linksmindavo dvariškius ir svečius. Grušo dramoje taip pat veikia juokdarys, kuris yra tarsi karaliaus antrininkas, kita jo asmenybės pusė, provokuojanti ir reprezentuojanti neiškreiptas vertybes.
3. Gali būti paminėtos ir charakterizuotos įvairios dramų: *Meilė, džiazas ir velnias*, *Pijus nebuvo protingas* ir kt.

4. Su Vilniaus jėzuitų akademija (Vilniaus universitetu), kur nuo XVI a. ėmė veikti mokyklinis jėzuitų teatras.

V UŽDUOTIS

1. „Čyščius“ yra senojoje lietuvių kalboje ir tautosakoje vartotas skaistyklos pavadinimas, slavizmas.
2. Posakis yra krikščioniškų laikų kilmės, tačiau jame matome pagoniško pasaulėvaizdžio atspindžių. Skaistykla Katalikų bažnyčios mokyme laikyta pomirtine apvalymo nuo nuodėmių, sielų nuskaistavimo vieta. Perkūnas – vienas populiariausių senovės lietuvių dievų, dangiškosios sferos valdovas, dažnai minimas sakmėse, padavimuose, priežodžiuose, patarlėse. Lietuvių tautosakoje ir mitologijoje jis yra chtoniškojo pasaulio antipodas, velnio, su kuriuo kovoja, priešas. Anot šio posakio, Perkūno užmušto žmogaus siela jau apvalyta ugnimi, todėl jam nebereikės praeiti skaistyklos.
3. Dantės „Skaistykla“, viena iš *Dieviškosios komedijos* dalių.
4. Norbertas Vėlius, Gintaras Beresnevičius.

VI UŽDUOTIS

1. Vytautas Mačernis.
2. Ateitininkai buvo 1911 m. įsteigta besimokančio lietuvių jaunimo organizacija, puoselėjusi katalikiškumo, tautiškumo, inteligentiškumo, visuomeniškumo ir šeimos vertybes. Vienas pagrindinių šio judėjimo ideologų buvo filosofas S. Šalkauskis. Ateitininkai domėjosi filosofija, Lietuvą siekė integruoti į Vakarų Europos kultūrą, jiems artima buvo egzistencializmo mintis. Išeivijoje pasirodžius antologijai *Žemė*, kurioje buvo išspausdinta V. Mačernio, A. Nykos-Niliūno, H. Nagio, K. Bradūno poezija, ši poetų karta imta vadinti žemininkais.
3. Eilėraštis parašytas kanonine soneto forma, kurią sudaro 14 eilučių (du ketureiliai ir du trieiliai). Sonetas susiformavo viduramžiais, klasikiniai sonetų pavyzdžiai buvo sukurti italų poeto F. Petrarkos. Egzistuoja ir angliško soneto forma (trys ketureiliai ir dvieilis), išplėtotas V. Šekspyro.
4. Eilėraščio tema susijusi su dievoieškos, gyvosios dvasios, likimo ir amžinybės refleksija, kuri būdinga visai Mačernio poezijai. Ateitininkų ideologija skatino filosofinės poezijos tradiciją, kurioje akcentuotos tiesos, žmogaus egzistencijos prasmės paieškos.

VII UŽDUOTIS

1. Sieja žodis *dantis*, frazeologizmai: 1. *per dantį traukti* „pajuokti“, 2. *dantis sukąsti* „nutilti“, 3. *kaip ne savo dantimis* „nenoromis (valgyti)“, 4. *dantis galąsti* „labai norėti, gauti“, 5. *sausais dantimis* „nevalgęs“, 6. *dantį atkąsti* „liautis norėjus, nusivilti, nieko nepešti“, 7. *danties nenulaikyti ant danties* „drebėti nuo šalčio“, 8. *dantį griežti* „pykti“.
2. Su būdvardžiais, veiksmažodžiais ir iš jų sudarytomis formomis (*nemielesnis, nesakė, nevalgė, nežuvo, negalėdamas, netinkamą*). Kai žodžiams suteikiama priešinga (ar kitokia) reikšmė.
3. Šių žodžių šaknyse ilgasis balsis *ą* kaitaliojasi su dvigarsiu *an*. Prieš s.
4. *Mėgino* „bandė“. Atsakymai gali būti įvairūs, pvz., *mėginimas* „bandymas“, *mėginys* „mėginamasis daiktas“, *mėgintojas* „kas mėgina, ką nors tyrinėja“, *mėgintuvas* „mėginimo prietaisas“.
5. *Būty snaudęs*: sudaryta iš veiksmažodžių *būti*, vartojamo tariamąja nuosaka, ir veiksmažodžio *snausti* veikiamosios rūšies būtojo kartinio laiko dalyvio.
6. *Vaitas, ponas, gaspadorius*. Iš slavų kalbų šeimos.

VIII UŽDUOTIS

1. Danielius Kleinas, XVII a.
2. Raidė *ū*. Jonas Jablonskis.

3. Raidė *i*. Kai ji yra minkštumo ženklas.
4. Atsakymai gali būti įvairūs, pvz., garsas *ū* gali būti žymimas *ū* arba *ų*, *y* – *y* arba *į*.
5. Balsiais *ų*, *į*, *ę*. Dėl to, kad šiais balsiais arba nėra prasideda lietuvių kalbos žodžių, arba balsiu *į* prasidedantys žodžiai nėra tapę vardų pamatu.

IX UŽDUOTIS

1. Atsakymai gali būti įvairūs. Eilėraštyje atvirai naudojamosi K. Donelaičio *Metų* pavasario aprašymo scena. Tai rodo ne tik paties griaušančio pavasario įvaizdžio panaudojimas, bet ir Donelaičio sintaksės bei leksikos pavyzdžių perėmimas. Binkis, kaip avangardistas, šiuo eilėraščiu demonstruoja tiek laisvą ir kanonų nevaržomą santykį su tradicija, tiek įkūnija savo modernistines idėjas. Šiame eilėraštyje poetas sumaniai pasinaudojo kūniško, daiktiško pavasario įvaizdžio Donelaičio *Metuose* detalėmis ir sąmoningai jas išplėtojo, taip pavasarį paversdamas avangardistinę programą reprezentuojančiu globalinio perversmo įvaizdžiu.
2. „Keturių vėjų“ (keturvėjininkų, 1922–1928) sąjūdžiui. Kaip ir visų avangardistiniai sąjūdžiai, taip ir keturvėjininkai, populiarino revoliucines idėjas, siūlančias nutraukti sustabarėjusias tradicijas, skatino visuomenės ir žmogaus sąmonės atsinaujinimą. Kūryboje propaguojamas urbanizmas, darniai sugyvenantis su gamtos pajauta. Keturvėjininkų poezijos lyriniam subjektui būdinga ironija, skepsis, oponuojama neoromantizmo sentimentams. Stilistika paremta ekspresija, simboliniais šūkiiais, grotesku, kalambūrais, aukštojo ir žemojo stiliaus maišymu.
3. *Atžalynas; Generalinė repeticija*.

X UŽDUOTIS

1. Pavardės: *Baloñdis* (Salantai) – *on* vietoj *an*, *Meižỹs* (Židikai) – *ei* vietoj *ie*), *Papývis* (Kvėdarna) – *y* vietoj *ie*.
2. Pavardės: *Ažėlis* (Daugailiai) – *a* vietoj *o*, *Baluñdis* (Ukmergė) – *un* vietoj *an*, *Kumpìnis* (Imbradas) – *um* vietoj *am*, *Untanas* (Adučiškis) – *un* vietoj *an*, *Vuostỹs* (Druskininkai) – su pridėtu *v*, *Žintikas* (Skapiškis) – *in* vietoj *en*, *Žūsinas* (Kurkliai) – *ū* vietoj *q*.
3. Jose yra *c* vietoj *t*. Rytinei.
4. Nes jos susidarė atskirų tarmių plotuose, o jų tarminės formos pateko į dokumentus; visuotinai pavardės Lietuvoje nebuvo normintos.

XI UŽDUOTIS

Vartotas žodis	Dabar lietuvių kalboje vartojamas žodis (ar žodžių junginys)
<i>dvikalbis</i> , dktv. (pvz., Platono dvikalbiuose nėra nė vieno posakio, kurio nežinotų jaunikaitis)	dialogas
<i>lakonia</i> , dktv. (pvz., Po tam impylė vandeni lakonion ir pradėjo mazgot kojas mokytinių)	indas praustis, kam mazgoti, rėčka
<i>malkas</i> , dktv. (pvz., Peni jas kąsniais gardžiausiai, girdžia malkais saldžiausiai)	gėrimas, gėralas
<i>prekys</i> , dktv. (pvz., Vaizba ėjo smarkiai, prekio tarnai vos spėjo rodyti tavorus)	pirklys, prekijas
<i>saulėtekis</i> , dktv. (pvz., Teip tuojau, kaip jį saulėtekis užpūs, teip sudžius ant vietos savo augmenio)	(rytų) vėjas

<i>skelėti</i> , vksm. (pvz., Vienas skelėjo jam penkis šimtus grašių, o antras penkias dešimtis)	būti skolingam
<i>sukrautuvė</i> , dktv. (pvz., Pryšakinėje jos (žinyčios) sienoje buvusi sukrautuvė, kurioje buvusysis sukrauti įrankiai, stotkai ir kiti šventi baldai)	sandėlis, podėlis
<i>viešuomenė</i> , dktv. (pvz., Teismo posėdis uždarytas; viešuomenė mauna iš salės)	publika, susirinkę žmonės
<i>žosti</i> , vksm. (pvz., Aš liežuvį stabdžiau savo, jog ką piktai žost turėjau ir gero neiškalbėjau)	tarti, sakyti, byloti

XII UŽDUOTIS

1. Sanča Panča	6. Antanas Vaičiulaitis
2. Pričkus	7. Marcelijus Martinaitis
3. Bona Sforca	5. Viljamas Šekspyras
4. Gražina	3. Juozas Grušas
5. Otelas	1. Servantesas
6. Valentina	2. Kristijonas Donelaitis
7. Kukutis	8. Kazys Boruta
8. Pinčiukas	4. Adomas Mickevičius

XIII UŽDUOTIS

J. Ivanauskaitė	Pakalnučių metai
R. Granauskas	Gyvenimas po klevu
Moljeras	Tartiufas
Dž. Selindžeris	Vakarų fronte nieko naujo
S. Daukantas	Būdas senovės lietuvių, kalnėnų ir žemaičių
A. Mickevičius	Vėlinės
Lazdynų Pelėda	Motulė paviliojo
I. Simonaitytė	Vilius Karalius
U. Eko	Rožės vardas
V. Krėvė	Šarūnas

XIV UŽDUOTIS

1. *sutikty*. Veiksmo tikslui reikšti, vartojamas vietoj bendraties.
2. Prijungiamasis sakinytis; prie pagrindinio sakinio (*atkalnėse skersai įkypai rausė perkasus*) jungtuku *kad* prijungtas (ne sujungtas!) šalutinis tikslo aplinkybės sakinytis (*Kad vanduo, nuokalniau tekėdamas, neišgraužtų gilių ir kreivų vagų*).

3. *eu. n, g, r.*
4. *perkaso, karkly*; daiktavardžio kilmininku. Atsakymai gali būti įvairūs: įvardžio kilmininku, įnagininku, linksniais su prielinksniais, veiksmažodžio bendratimi.
5. *Užbadyti (užbado, užbadė)*. Kartotinė.
6. *Neišgraužtu*; veiksmažodis.
7. Prieveiksmis. Jis prijungtas šliejimo būdu (šliejant) prie veiksmažodžio *sekėsi (apsaugoti)*.

XV UŽDUOTIS

1. Babelio bokštas. Istorija apie jo statymą iliustruoja skirtingų kalbų pasaulyje atsiradimą.
2. Pasakojimas yra paremtas Biblija, Senuoju Testamentu (istorija apie Babelio bokštą pateikiamas ST Pradžios knygoje).
3. M. Valančius – viena reikšmingiausių XIX a. lietuvių kultūros figūrų, nuo 1850 m. Žemaičių vyskupas. Daug nusipelnė lietuviybės puoselėjimui ir išlaikymui Lietuvai esant carinės Rusijos sudėtyje (rūpinosi lietuvių švietimu, knygų spausdinimu, inicijavo blaivybės sąjūdį ir kt.). Parašė reikšmingų didaktinės literatūros kūrinių ir istorinių veikalų, tarp jų ir pirmąją Lietuvos Bažnyčios istoriją lietuvių kalba. Gausūs M. Valančiaus lietuviški raštai sudaro XIX a. lietuvių kalbos ir žemaičių tarmės aukso fondą.
4. Žemaičių.

XVI UŽDUOTIS

1. Publicistinio. Atsakymai gali būti įvairūs: šalia logiškumo, tikslumo, dalykiškumo yra išpūdingumas, vaizdingumas, turinys yra aktualus Lietuvos visuomenei.
2. Norint pabrėžti autoriaus sakomą išvadą, pastebėjimą, siekiant atkreipti dėmesį į faktą.
3. Atsakymai gali būti įvairūs: pvz., todėl, kad kiekvienoje pastraipoje yra rašoma apie skirtingus objektus (garnius, jachtas, pamario apylinkes).